

BIJLAGE – 1 –

BELEIDSOPTIES VOOR IMPLEMENTATIE DUURZAAMHEIDSEISEN BIOMASSA

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING.....	3
2	VRIJWILLIG INSTRUMENTARIUM	4
2.1	Vrijwillige afspraken.....	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
3	WETTELIJKE INSTRUMENTEN	5
3.1	Rapportageverplichting	5
3.2	Minimumeisen en invoerverbod	7
3.3	Subsidies	8
3.3.1	MEP	8
3.3.2	Investeringssubsidies en fiscale instrumenten.....	9
3.3.3	Project subsidies	10
3.4	Invoermaatregelen.....	13
4	ONDERSTEUNENDE INSTRUMENTEN	15
4.1	CO ₂ -tool bio-energie	15
4.2	Certificering.....	15
4.2.1	Werkgroep met stakeholders	16
4.3	Kennisoverdracht en communicatie	16
	Bijlage 0 – De 9 principes van duurzame productie biomassa.....	17
	Bijlage 1.1 - Wettelijke minimumeisen duurzaamheid	18
	Bijlage 1.2 - Wettelijke mogelijkheden rapportageplicht	19
	Bijlage 1.3 - Handhaafbaarheid rapportageplicht; sancties.....	21
	Bijlage 2.1 - Administratieve lasten voor het bedrijfsleven.....	22
	Bijlage 2.2 - Tabel Administratieve lasten rapportageverplichting	23

1 INLEIDING

Het tweede rapport van de Projectgroep Duurzame Productie Biomassa (Projectgroep DPB) is uitgebracht in april 2007. De Projectgroep gaat uit van negen principes voor het toetsingskader. Deze principes zijn weergegeven in bijlage 0. Het is aan de betrokken partijen: overheid, bedrijven en NGO's, om te bezien of en hoe de implementatie van de daarin beschreven duurzaamheidscriteria ter hand kan worden genomen. In deze rapportage wordt een overzicht gegeven van mogelijke instrumenten om dit te bereiken. Naar het zich laat aanzien is een breed pallet van instrumenten (de beleidsopties) aan de orde om de duurzaamheids-eisen volledig te instrumenteren.

In deze nota, die een bijlage vormt bij het eindrapport van de werkgroep, worden bestaande en mogelijke toekomstige instrumenten beschreven die de rijksoverheid in overweging kan nemen. Uiteraard is het mogelijk de verschillende opties te stapelen en te combineren. Dit geldt in het bijzonder voor het 'ondersteunend instrumentarium'. Deze nota geeft een beschrijving van de mogelijke beleidsinstrumenten en is een naslagwerk bij het eindrapport. In hoeverre deze instrumenten toegepast kunnen worden hangt ook af van de WTO/EU-toets, internationale samenwerking met andere EU-lidstaten en productielanden, de meningen van de stakeholders et cetera. Omdat deze aspecten hier niet aan bod komen, heeft deze notitie geen samenvatting en is het geen zelfstandig document.

In deze nota worden geen keuzen gemaakt of aanbevelingen gedaan. Hiervoor wordt verwezen naar het eindrapport van de werkgroep. De andere bijlagen bij dit eindrapport zijn de WTO/EU-toets en een verslag van de consultatieronde die in maart en april van 2007 is gehouden.

Er worden diverse beleidsopties besproken in de categorieën vrijwillig instrumentarium, wettelijk instrumentarium en ondersteunend instrumentarium.

2

VRIJWILLIGE AFSPRAKEN

Het ligt voor de hand om in vervolg op de projectgroep 'duurzame productie van biomassa' te streven naar vrijwillige afspraken tussen bedrijven, NGO's en wellicht de overheid. Veel bedrijven en organisaties zijn overtuigd van de noodzaak van duurzaamheidscriteria of willen inspelen op de vraag van consumenten naar duurzame producten.

Waar mogelijk zetten bedrijven nu eenzijdig als stappen om de duurzaamheid van de toegepaste biomassa te garanderen. Maar bedrijven zijn ook bereid om samen te werken met elkaar en met NGO's en de overheid in vrijwillige afspraken. Samenwerking is van belang omdat zo een gelijkwaardig speelveld tussen bedrijven wordt behouden. Gezamenlijk staan bedrijven ook sterker en wordt het mogelijk om een duidelijk signaal naar de producenten van biomassa te zenden. Samenwerking met andere partijen (overheid en/of NGO's) maken de onderlinge afspraken legitiem en geloofwaardig.

Voor- en nadelen

Voordelen van vrijwillige afspraken zijn dat er snel kan worden gestart met implementatie en dat er flexibel kan worden ingespeeld op nieuwe ontwikkelingen. Wanneer marktpartijen meewerken kunnen er daarom doormiddel van vrijwillige afspraken snel resultaten worden geboekt. Onder de paraplu van vrijwillige afspraken kan samen met marktpartijen worden gewerkt aan de ontwikkeling van de verschillende beleidsinstrumenten en kan er in de praktijk ervaring met deze instrumenten worden opgedaan. Als vervolgens blijkt dat vrijwillige afspraken niet werken, dan kan bij eventuele opstelling van wetgeving rekening worden gehouden met de opgedane kennis en ervaring.

Nadeel van vrijwillige afspraken is dat het minder doortastend lijkt dan wettelijke maatregelen. Ook is het mogelijk dat sommige bedrijven voorop lopen en dat andere bedrijven als free riders meeliften op de positieve uitstraling van een convenant zonder zelf daadwerkelijk wat te doen. Wetgeving kan in dat geval als een bezemwagen dienen om een gelijk speelveld voor alle marktpartijen te garanderen.

In de gehele keten van biomassaproductie moet de duurzaamheid worden bewaakt. Dit is inhoudelijk lastig, omdat dit betekent dat bedrijven (indirect) ook verantwoordelijk worden voor de werkwijze van andere bedrijven in derde landen. Het verdient dan ook de voorkeur om een zo groot mogelijk deel van de biomassaproductieketen te betrekken in de afspraken.

Het is mogelijk om voor bio-energie (elektriciteit, warmte en gas uit biomassa) tot andere vrijwillige afspraken te komen dan voor biobrandstoffen. Echter, gezamenlijke afspraken liggen meer voor de hand aangezien de uitgangspunten (duurzaamheidscriteria) gelijk zijn en de gebruikte grondstoffen veelal overlappen. Wanneer er andere en strengere eisen voor bio-energie/biobrandstoffen gelden dan voor voedsel zal dit wellicht vreemd worden gevonden. Daarom kan worden overwogen ook bedrijven uit de agrarische sector of de voedingsmiddelenindustrie bij de afspraken te betrekken.

Onderwerpen voor vrijwillige afspraken

Onderwerpen die aan bod kunnen komen in vrijwillige afspraken:

- Vrijwillige rapportage - de beperking van een wettelijke rapportageplicht is dat het tijd zal kosten om deze plicht door de gehele productieketen in te voeren. Een snelle vrijwillige aanpak betekent daarom ook dat (beleids) informatie over de duurzaamheid van biomassa sneller beschikbaar komt.
- Vrijwillige minimum standaarden- bedrijven zijn ook nu al bereid om vrijwillige minimumstandaarden te hanteren. Zeker als het gaat om omstreden biomassastromen die voor maatschappelijke opwinding zorgen, zoals palmolie, zijn bedrijven nu al vrijwillig terughoudend met de inzet van biomassa.
- Certificaten - inhoudelijke afspraken over het gebruik van bestaande certificaten, het toevoegen van onderdelen (zoals de CO2-tool) specifiek voor duurzaamheid en de manier van rapporteren.
- Internationaal - verschillende bedrijven en NGO's werken internationaal of hebben te maken met internationale concurrentie. Via internationale branche-organisaties, round tables en contacten met NGO's in andere landen kunnen marktpartijen de overheid ondersteunen.

Vormen van vrijwillige afspraken

Vrijwillige afspraken kennen verschillende vormen. Bijvoorbeeld vrijwillige afspraken tussen bedrijven, vrijwillige afspraken met de overheid als toehoorder, convenanten of overeenkomsten met de overheid als partij en een zware commissie die aan overheid en bedrijven aanbevelingen, bijvoorbeeld over een duurzaamheidscode, kan doen.

Het ligt voor de hand om te streven naar vrijwillige afspraken tussen bedrijven, NGO's en wellicht de overheid. Het betrekken van milieu- en ontwikkelings- NGO's zal bijdragen aan het draagvlak van deze vrijwillige afspraken. Tevens is het mogelijk, maar niet noodzakelijk, dat de overheid ook wordt betrokken bij de afspraken. De overheid kan, ook als zij hierbij geen directe partij is, de vrijwillige afspraken op verschillende manieren ondersteunen.

De uiteindelijke invulling van de vrijwillige afspraken moet gebeuren in overleg met bedrijven en NGO's. Beslissingen over welke bedrijven worden betrokken, besluiten over de scope van de afspraken en de communicatie naar buiten dienen zorgvuldig in overleg te worden genomen.

Algemeen verbindend verklaren van overeenkomsten

Op het moment dat een belangrijke meerderheid van de bedrijven is aangesloten bij een vrijwillige afspraak, kan worden overwogen de afspraken algemeen verbindend te verklaren. Daarmee wordt voorkomen dat bedrijven die zich niet aan de afspraken houden oneigenlijke concurrentievoordelen kunnen behalen.

In de Algemene wet bestuursrecht of een andere wet bestaat echter geen algemene bevoegdheid tot het verbindend verklaren van vrijwillige afspraken. In de milieuregelgeving bestaat deze bevoegdheid alleen in de Wet milieubeheer, voor het specifieke geval van de afvalbeheersbijdrage. Overigens is een verbreding van de bevoegdheid om overeenkomsten algemeen verbindend te verklaren in de Wet milieubeheer in (een pril stadium van) voorbereiding. De strekking van deze verbreding is niet toereikend voor dit onderwerp.

Het is uitdrukkelijk niet de bedoeling dat de overheid bedrijven eerst min of meer dwingt tot vrijwillige afspraken en vervolgens deze afspraken algemeen verbindend verklaart.

3 WETTELIJKE INSTRUMENTEN

3.1 Rapportageverplichting¹

Bedrijven die biomassa gebruiken voor energie of voor motorbrandstoffen kunnen worden verplicht om te rapporteren over de productiewijze en de duurzaamheid van de ingezette biomassa. Een dergelijke rapportageplicht heeft als effect dat er veel informatie over de duurzaamheid van biomassa openbaar wordt. Een rapportageplicht is een invulling van maatschappelijk verantwoord ondernemen, het bevordert de transparantie en stimuleert de ontwikkeling van indicatoren voor duurzaamheid.

Omdat consumenten de duurzaamheid van biomassa belangrijk vinden, is het voor bedrijven van belang om te voldoen aan de rapportageplicht. Omdat de informatie openbaar is, maakt de rapportageplicht het mogelijk bedrijven en producten onderling te vergelijken op basis van duurzaamheid.

Het is vrijwel onmogelijk om per direct over alle biomassastromen in detail te rapporteren over de herkomst, de productiewijze en de duurzaamheidsaspecten. Het vraagt aanpassingen in de gehele productieketen om de informatie beschikbaar te krijgen. Daarom zal bij de start van de rapportageplicht geaccepteerd moeten worden dat als antwoord 'onbekend' wordt gegeven. Dit aandeel 'onbekend' zal in de loop der tijd moeten afnemen.

Deze rapportageplicht is vergelijkbaar met de rapportageplicht die het Verenigd Koninkrijk begin 2008 alleen voor biobrandstoffen zal invoeren.

¹ De projectgroep Duurzame Productie Biomassa vraagt om een rapportage voor de duurzaamheidsaspecten waarvoor (nog) geen kwantitatieve indicator als meetlat is te gebruiken. In de hier beschreven rapportageplicht wordt voor alle duurzaamheidsaspecten een rapportage gevraagd.

Biobrandstoffenbeleid in het Verenigd Koninkrijk

In april 2008 wordt de Renewable Transport Fuel Obligation (RTFO) in het Verenigd Koninkrijk van kracht. Hierdoor wordt het bijmengen van biobrandstoffen verplicht. In 2008 is dit percentage 2%, oplopend tot 5% in 2010 (op volume basis).

Onderdeel van de RTFO is een verplichte rapportage over de broeikasgasreductie en de duurzaamheid van de gebruikte biobrandstoffen. Deze rapportage moet door de 'Obligated Company' bij iedere partij biobrandstoffen (een hoeveelheid biobrandstoffen met dezelfde origine en dezelfde broeikasgas en duurzaamheid karakteristieken) worden verstrekt. Hiervoor krijgt het bedrijf een bewijs ('certificate') dat een bepaalde hoeveelheid biobrandstoffen is gebruikt om aan de RTFO te voldoen.

De rapportage over de duurzaamheid is verplicht om de biobrandstoffen mee te mogen tellen voor de RTFO. Er worden echter geen consequenties aan de rapportage verbonden. Biobrandstoffen die niet aan duurzaamheidscriteria van de RTFO voldoen tellen wel mee. De reden hiervoor is dat het uitsluiten van biobrandstoffen op grond van het productieproces mogelijk in strijd is met de WTO regels.

Hoewel de rapportage wel verplicht is, is het invullen van gegevens niet verplicht. Een bedrijf mag dus invullen dat gegevens over de biobrandstoffen niet bekend zijn. De reden hiervoor is eveneens dat er anders mogelijk een overtreding van WTO regels plaatsvindt (Technical Barrier to Trade).

Publieke druk ('Name and Shame') wordt gebruikt om bedrijven te motiveren om zoveel mogelijk gegevens te rapporteren en om te voldoen aan de duurzaamheidscriteria. Jaarlijks worden geaggregeerde gegevens publiekelijk gemaakt. Hierbij wordt aangegeven welk percentage van de biobrandstoffen aan de duurzaamheidscriteria van de RTFO voldoet. Hiervoor zijn wel indicatieve doelstellingen vastgesteld, 15% in 2008 oplopend tot 100% in 2011.

Mogelijke wettelijke kaders

De mogelijkheden om een rapportageplicht wettelijk vast te leggen zijn:

- a. Een AMvB op grond van de Wet milieugevaarlijke stoffen;
- b. Een AMvB op grond van de Wet milieubeheer;
- c. Burgerlijk wetboek
- d. een nieuwe (kader)wet duurzaamheid (of bijv. duurzaamheid biomassa) c.q een wijziging van de onder a en b genoemde wetten verkend.

a. Wet milieugevaarlijke stoffen

Het Besluit biobrandstoffen wegverkeer (een AMvB) is gebaseerd op art. 24 WMS. Het ligt dus voor de hand om aan te sluiten op dit artikel van de WMS. Bovendien kent de WMS in art. 24 een zeer ruime basis om zaken bij AMvB te regelen en lijkt ook een rapportageplicht mogelijk.

De WMS ziet op de bescherming van de mens en milieu in Nederland. Deze (voor biomassa beperkte) reikwijdte van de wet betekent dat onder de WMS alleen voor de criteria 1 en 2 (broeikasbalans en koolstof reservoirs) een rapportageplicht kan worden opgelegd.

b. Wet milieubeheer

De Wet milieubeheer (Wm) heeft tot doel de bescherming van het milieu. De Wet milieubeheer kent een apart hoofdstuk over milieuverslaglegging. Dit hoofdstuk is met name gericht op die bedrijven die ernstige nadelige gevolgen voor het milieu kunnen veroorzaken.

Het betreft vooral de grotere bedrijven en het is niet mogelijk om alle voor biomassa relevante bedrijven onder deze verplichting te brengen. De Wet milieubeheer heeft vergelijkbare inhoudelijke beperkingen als de WMS en dus zal het eveneens niet mogelijk zijn om voor alle duurzaamheidscriteria een rapportageplicht op te leggen via de Wet milieubeheer.

c. Burgerlijk Wetboek

Boek 2, art. 391 van het BW verplicht ondernemingen om een jaarverslag, inclusief milieuaspecten op te stellen. Het vijfde lid van art. 391 stelt dat bij AMvB nadere voorschriften kunnen worden gesteld over de inhoud van het jaarverslag. Een rapportage over de

duurzaamheid van de door het bedrijf gebruikte biomassa kan op deze manier worden ingevoerd.

Voordeel van aansluiten bij het jaarverslag is, dat aangesloten wordt bij een bestaand instrument en dat er niet weer een nieuw verslag ontstaat. De jaarverslagen zijn openbaar.

De verplichting om een jaarverslag geldt voor grotere bedrijven. Waarschijnlijk vallen enkele kleinere oliemaatschappijen en duurzame energieprojecten niet onder deze verslagplicht.

d. Wet duurzaamheid (biomassa) c.q. wijziging bestaande wet

Indien aansluiten bij het jaarverslag van het BW niet mocht lukken, dan ligt een afzonderlijke kaderwet duurzaamheid (biomassa) of een wetwijziging van de Wm of WMS het meest voor de hand. Voordeel van een afzonderlijke kaderwet duurzaamheid is dat in principe alle criteria (incl. welzijn en welvaart en concurrentie met voedsel) aan bod kunnen komen. In deze wet kan ook worden bepaald dat de wet toeziet op de gehele productiewijze, ook in het buitenland.

Nadeel is natuurlijk de langere periode van totstandkoming (de totstandkoming van een wet duurt veelal 6 tot 12 maanden langer dan een AMvB).

Administratieve lasten

Uitgaande van de criteria van de Projectgroep Duurzame Productie Biomassa worden de jaarlijkse administratieve lasten van de rapportageplicht geraamd op circa € 3,6 miljoen. (Zie bijlage 2). In dit stadium kan dit niet anders zijn dan een eerste ruwe raming.

3.2 Minimumeisen en invoerverbod

De Nederlandse overheid kan minimumeisen op het gebied van duurzaamheid opleggen aan biomassa die in Nederland wordt toegepast voor energieopwekking of voor de productie van biobrandstoffen. Het opleggen van minimum eisen aan de biobrandstof die meetelt voor de bijmengverplichting is, voor wat de WTO betreft, een vergelijkbare maatregel

Mogelijke wettelijke kaders

De mogelijkheden om minimumeisen wettelijk vast te leggen zijn::

- a. Een AMvB op grond van de Wet milieugevaarlijke stoffen;
- b. Een AMvB op grond van de Wet milieubeheer;
- c. een nieuwe (kader)wet duurzaamheid (of bijv. duurzaamheid biomassa) c.q een wijziging van de onder a en b genoemde wetten verkend.

Wet milieugevaarlijke stoffen (WMS)

Artikel 24, eerste lid, WMS luidt als volgt: "Bij algemene maatregel van bestuur kunnen, indien een redelijk vermoeden is gerezen dat door handelingen met stoffen of preparaten ongewenste effecten zullen ontstaan voor mens of milieu, regelen worden gesteld met betrekking tot het vervaardigen, in Nederland invoeren, toepassen, voorhanden hebben, aan een ander ter beschikking stellen, vervoeren, uitvoeren en zich ontdoen van deze stoffen of preparaten". In het tweede lid staat vervolgens een niet limitatieve opsomming van zaken die kunnen worden geregeld. Daartoe hoort ook een invoerverbod.

Op grond van de wetsgeschiedenis van de WMS mag worden aangenomen - dat importeisen of productie-eisen alleen betrekking kunnen hebben op de bescherming van milieu of mens in Nederland.

Voor de principes broeikasgasbalans (1) en koolstof reservoirs (2) kan worden verdedigd dat een invoerverbod op basis van de WMS mogelijk is. Het klimaatprobleem is een mondiaal probleem en raakt dus ook mens en milieu in Nederland.

De overige milieucriteria kunnen alleen heel beperkt, voor zover ze Nederland raken, worden meegenomen. De criteria voedsel en welvaart passen niet binnen de reikwijdte van de WMS.

Wet milieubeheer (Wm)

De Wet milieubeheer (Wm) heeft tot doel de bescherming van het milieu. De Wet milieubeheer kent niet de mogelijkheid om producteisen te stellen, wel kunnen op basis van de Wet milieubeheer eisen worden gesteld aan installaties, bijvoorbeeld energiecentrales.

Het is dus niet mogelijk om duurzaamheidseisen aan biomassa via de Wet milieubeheer te stellen.

Wet duurzaamheid (biomassa) of wijziging bestaande wet

Minimumeisen op basis van alle criteria is alleen mogelijk met een wetswijziging van WMS of Wm of met een afzonderlijke kaderwet duurzaamheid (biomassa). Voordeel van een afzonderlijke kaderwet duurzaamheid is dat in principe alle criteria (voor zover aanvaardbaar in WTO/EU-kader) onder de reikwijdte van de wet kunnen worden gebracht. In deze wet kan ook worden bepaald dat de wet toeziet op de gehele productiewijze, ook in het buitenland.

Nadeel is natuurlijk de langere periode van totstandkoming (de totstandkoming van een wet duurt veelal 6 tot 12 maanden langer dan een AMvB).

Conclusies minimumeisen en invoerverbod

Op grond van de WMS kunnen per AMvB minimumeisen ten aanzien van broeikasgassen en koolstofreservoirs worden gesteld. In principe kan het wettelijk traject in de loop van 2009 worden afgerond. Minimumeisen op het gebied van CO₂ zijn ook afhankelijk van een gestandaardiseerde methodiek om de broeikasgasbalans te bepalen. Een standaard rekenmethodiek is in voorbereiding. Naar verwachting is deze CO₂-tool begin 2009 ver genoeg ontwikkeld om als basis voor wettelijke minimumeisen te kunnen dienen. Een nieuwe wet duurzaamheid kan in principe op een vergelijkbare termijn beschikbaar zijn.

3.3 Subsidies

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op enkele voor biomassa relevante subsidies. Dit zijn de MEP-subsidie, verschillende investeringssubsidies, waaronder groen beleggen, en internationale projectsubsidies.

3.3.1 MEP

Met de in de Elektriciteitswet 1998 opgenomen subsidieregeling Milieukwaliteit Elektriciteitsproductie (MEP) wordt ondermeer de inzet van biomassa ten behoeve van duurzame elektriciteitsproductie gestimuleerd. Daartoe wordt per geproduceerde kWh een vast subsidiebedrag gegeven. Het is het belangrijkste stimuleringsinstrument dat van invloed is op het gebruik van biomassa voor duurzame elektriciteitsproductie. Zonder stimulering vanuit de overheid zal er voor elektriciteitsproductie op korte termijn niet of nauwelijks biomassa geïmporteerd en geproduceerd worden.

De MEP-subsidiebedragen zijn op 18 augustus 2006 op nul gesteld voor nieuwe subsidieaanvragen. De reden hiervoor was dat de doelstelling van 9% duurzame elektriciteit reeds zeker gesteld kon worden met de tot dan toe afgegeven MEP beschikkingen. Daarmee is feitelijk de verstrekking van nieuwe MEP-subsidies tot stilstand gekomen.

Het coalitieakkoord gaf in februari definitief uitsluitsel over de wenselijkheid van een continuering van de MEP regeling. In het coalitieakkoord staat expliciet gemeld dat deze meer gericht zal moeten zijn op innovatie, investeringszekerheid en het versneld concurrerend maken van duurzame energie.

Met ingang van 1 januari 2007 is een nieuwe wettelijke basis voor de MEP in de Elektriciteitswet 1998 in werking getreden. Als gevolg van het coalitieakkoord moet voor de daadwerkelijke openstelling van de MEP in ieder geval een algemene maatregel van bestuur worden opgesteld. Aangezien op grond van de (nieuwe) wettelijke bepaling de criteria voor de verstrekking van MEP-subsidies op het niveau van een AMvB moeten worden vastgesteld, dienen in deze AMvB tevens de duurzaamheidscriteria te worden opgenomen.

Rekening houdend met het openstellen hiervan en de gebruikelijke doorlooptijden zal een verbeterde MEP-AMvB op zijn vroegst rond april 2008 in werking kunnen treden. Juridisch gezien is het niet mogelijk om daarin alle duurzaamheidscriteria te implementeren; de criteria op het gebied van welvaart en welzijn vallen sowieso af, vanwege strijdigheid met de WTO-regels. Verder is het de vraag of tijdig alle overige criteria en indicatoren (biodiversiteit, milieu) wel dusdanig zijn uitgewerkt om in de AMvB op te kunnen nemen. Het criterium CO₂-reductie kan zeker nog niet worden geïmplementeerd omdat het instrument om de CO₂-reductie te meten pas in 2009 gereed kan zijn.

Het voorgaande betekent dat voor zover duurzaamheidscriteria met ingang van het openstellen van de MEP in april 2008 in voldoende mate uitvoerbaar en toetsbaar zijn, deze onderdeel (in

de vorm van een minimumeis danwel een rapportageverplichting) zullen gaan uitmaken van de subsidiecriteria. En in de loop van 2009 zullen de overige criteria worden toegevoegd, hetgeen zal afhangen van het gereedkomen van bijvoorbeeld de CO2-tool en de vereiste certificeringen.

Uitgangspunt voor de verstrekking van MEP-subsidie zal kunnen zijn dat de subsidieaanvragers zelf verantwoordelijk zijn voor de certificatie/verificatie om te laten zien dat zij aan de criteria voldoen. De opzet van een certificatieschema, met geaccrediteerde verificateurs kan daarbij een rol spelen (zie ook onderdeel certificatie).

Implementatie van de duurzaamheidscriteria in een subsidieregeling als de MEP, zal er niet toe leiden dat deze criteria kunnen worden toegepast op alle projecten, maar slechts op de verstrekking van nieuwe subsidies. Het is juridisch gezien niet mogelijk duurzaamheidscriteria van toepassing te laten verklaren ten aanzien van reeds afgegeven subsidiebeschikkingen. Echter, aangezien projecten in de MEP een looptijd hebben van 10 jaar is het ook wenselijk om de bestaande projecten mee te kunnen nemen. Dit betekent dat voor bestaande projecten – waarbij een beschikking is afgegeven waarbij ‘onduurzame biomassa’ kan worden ingezet - op basis van vrijwilligheid afspraken gemaakt moeten worden. Dat is belangrijk omdat op dit moment beschikkingen zijn afgegeven waarbij onduurzame biomassa kan worden gezet. Hierbij kan worden gedacht aan de inzet voor palmolie.

Dat partijen daartoe genegen zijn blijkt uit de opstelling van Essent, die het gebruik van palmolie zelf al heeft opgeschort tot dat kan worden aangetoond dat palmolie duurzaam geproduceerd is. Biox heeft ook al aangegeven in een proefproject haar toekomstige import van palmolie te willen toetsen aan RSPO en de Cramer criteria. EZ is van zins deze afspraken zondig te initiëren en nauwlettend te monitoren.

3.3.2 Investeringssubsidies en fiscale instrumenten

Er zijn verschillende subsidies en fiscale instrumenten gericht op het stimuleren van investeringen in efficiëntere en/of schonere technologie. Deze investeringssubsidies zijn in het algemeen ongeschikt om het gebruik van duurzame biomassa te garanderen.

Investeringsubsidies zijn geen garantie voor duurzaamheid, want het instrument richt zich op de investering. Omdat er technisch geen verschil is tussen duurzame en niet-duurzame biomassa, is het lastig om de duurzaamheidseisen te vertalen naar eisen aan de installatie. Als de investering is gedaan, ontbreekt het in deze subsidieregelingen aan mogelijkheden om te garanderen dat gedurende de hele levensduur van de investering uitsluitend duurzame biomassa wordt ingezet. Hooguit kan er voor worden gekozen om bepaalde typen installaties, indien blijkt dat deze installaties overwegend niet-duurzame biomassa gebruiken, uit te sluiten van de subsidie of fiscale regeling.

Omdat het van belang is dat de gekozen duurzaamheidscriteria voor biomassa consequent worden toegepast, zal wel moeten worden nagegaan voor welke regelingen het mogelijk en zinvol is de investeringseisen op te nemen.

Hieronder volgt een beschrijving van enkele relevante investeringssubsidies en fiscale regelingen.

Groen beleggen

Groen beleggen is het investeren in groene projecten die voldoen aan bepaalde criteria. Aan de vorm van beleggen zijn fiscale voordelen verbonden. Strikt genomen is het geen subsidieregeling, maar een fiscale regeling.

De criteria voor deze projecten zijn op dit moment niet gelijk aan de duurzaamheidscriteria voor biomassa. Het is de bedoeling dat in de toekomst de duurzaamheid van een project extra aandacht krijgt,

EIA

De Energie InvesteringsAftrek is een fiscale faciliteit waarmee investeringen in duurzame productiemiddelen, gedefinieerd via een jaarlijks vast te stellen lijst, ten laste van de fiscale winst kunnen worden gebracht.

IBB

Het Programma Innovatieve Biobrandstoffen is een programma van Verkeer en Waterstaat met als doel het stimuleren van initiatieven met betrekking tot de productie van innovatieve biobrandstoffen.

CO₂-reductie personenvervoer / Goederenvervoer

Drie soorten projecten komen in aanmerking voor dit subsidieprogramma: *investeringsprojecten*, *toepassingsprojecten* en *kennisoverdrachtprojecten*. Onder de projecten die tot op heden zijn uitgevoerd waren slechts enkele gericht op biobrandstoffen. Naast de CO₂ reductiepotentieel wordt beoordeeld of het project verder gaat dan de hangbare praktijk.

Met de EIA, UKR en de BSRI worden investeringen in biomassa-installaties/projecten gestimuleerd. EZ is verantwoordelijk voor deze instrumenten.

Unieke kansen regeling UKR

De UKR is een tenderregeling, waarbij de projecten op een bij Ministeriële regeling erkend transitiepad liggen. De duurzaamheidscriteria kunnen aan die transitiepaden gekoppeld worden. Hiertoe moet voor de komende tender een nieuwe Ministeriële regeling opgesteld worden

3.3.3 Project subsidies

Buitenlandse projecten kunnen vallen onder het Clean Development Mechanism of onder Joint Implementation. Omdat via deze mechanismen Nederlands geld wordt gestoken in projecten en omdat deze projecten meetellen voor de Nederlandse milieuverplichtingen lijkt het logisch om aan deze projecten dezelfde duurzaamheidseisen te stellen als aan projecten in Nederland.

Op dit moment wordt de beoordeling van de duurzaamheid van de projecten overgelaten aan de gastlanden. Via een "letter of approval" voor het project geeft het gastland goedkeuring aan het project. Wel worden in het kader van het Europese systeem van emissiehandel bepaalde projecten uitgesloten (sinks, ofwel bebossingsprojecten en grotere waterkrachtprojecten).

Er worden geen aanvullende duurzaamheidseisen aan CDM projecten gesteld. Hierover is de Tweede Kamer in 2006 expliciet ingelicht (Kamerstukken II, 2005/06, 30 247, nr. 12). Biomassaprojecten onder CDM komen nog niet van de grond vanwege de 'double counting' dat wil zeggen dat de credits tweemaal toegewezen kunnen worden, zowel in het gastland als via de CDM-credits in het ontvangende land .

Joint Implementation (JI) betreft projecten in transitielanden (voormalige Oostbloklanden). In dat kader zijn niet of nauwelijks meer nieuwe projecten aan de orde. Slechts een klein aantal JI projecten heeft betrekking op biomassa, dan gaat het met name om houtsnippers als restproduct.

Accijnskorting

Hier zal worden ingegaan op de mogelijkheden om een accijnskorting te verlenen als aantoonbaar duurzame biobrandstoffen op de markt worden gebracht.

Accijnskorting voor aantoonbaar duurzaam

Leveranciers van motorbrandstoffen komen in aanmerking voor een accijnskorting voor de geleverde biobrandstoffen aan de Nederlandse markt die aantoonbaar voldoen aan van te voren gedefinieerde duurzaamheidscriteria. Zowel binnenlandse als buitenlandse biobrandstoffen komen hiervoor in aanmerking.

Er zijn twee opties die ook beide ingezet zouden kunnen worden:

- De accijnskorting geldt voor aantoonbaar duurzame biobrandstoffen, die meetellen binnen de verplichtingsopgave van een oliemaatschappij. De accijnskorting kan beperkt blijven tot het kostenverschil tussen aantoonbaar duurzaam en niet-aantoonbaar duurzame biobrandstoffen. In de praktijk zal het vaststellen van het kostenverschil niet eenvoudig zijn, door verschillen in meerkosten per of zelfs binnen een biomassa-stroom en fluctuaties in de tijd.

- De accijnskorting geldt voor aantoonbaar duurzame biobrandstoffen, die boven het verplichte minimumaandeel biobrandstoffen door de oliemaatschappij op de Nederlandse markt worden gebracht. De accijnskorting moet zo groot zijn dat het kostenverschil tussen traditionele brandstoffen en aantoonbaar duurzame biobrandstoffen wordt overbrugd. De accijnskorting is hier dus beduidend hoger dan in optie 1. Consequentie van deze optie is dat hiermee niet alleen op kwaliteit, maar ook op kwantiteit wordt gestuurd. Nederland brengt met deze optie meer biobrandstoffen op de markt dan het feitelijk verplichte percentage. De genoemde problemen bij het vaststellen van de meerkosten van optie één spelen ook hier

Certificering

In beide gevallen geldt dat oliemaatschappijen die voor een accijnskorting in aanmerking willen komen op een gevalideerde wijze moeten kunnen aantonen dat de betreffende biobrandstoffen voldoen aan de gestelde duurzaamheidscriteria over de hele keten ('plantage tot uitslag'). De duurzaamheidscriteria moeten zijn vastgesteld in de regelgeving (verplichte norm) en dienen bij voorkeur gebaseerd te zijn op een nog te ontwikkelen internationaal erkende standaard. Voor het aantonen en controleren van de duurzaamheid lijkt een vorm van onafhankelijke 'certificering' noodzakelijk. Een sluitend certificering- en handhavings-systeem is niet op korte termijn ingevoerd.

Stapelning met andere financiële stimuleringsregelingen

De biobrandstoffen die bij de productie in Nederland in aanmerking komen voor IBB, UKR, EIA en/of groen beleggen zullen naar verwachting aan (soort)gelijke duurzaamheidscriteria moeten voldoen als die voor een accijnskorting gelden. Het verschil met de accijnskorting is dat de andere regelingen gaan over projecten in Nederland voor met name de productie van biobrandstoffen. De introductie van een accijnskorting roept wel de vraag op of een extra instrument voor deels het zelfde doel niet leidt tot een ongewenste versnippering van het instrumentarium. In ieder geval zal bij het vaststellen van de toegestane hoogte van de staatssteun voor de bestaande regelingen ook rekening gehouden worden met de accijnskorting verder in de keten.

Budgettaire aspecten en fiscale tenderregeling

Voor de budgettaire derving die optreedt als gevolg van de accijnskorting zal dekking moeten worden gevonden. In principe komen alle aantoonbaar duurzame biobrandstoffen in aanmerking voor de korting, waardoor de kortingsfaciliteit een open-einde regeling is. Het budget voor deze accijnskorting zou eventueel wel gemaximeerd kunnen worden door middel van een fiscale tenderregeling. Een tender-regeling biedt tevens de mogelijkheid biobrandstofstromen te ranken op basis van CO₂-prestatie. Een nadeel is dat projecten die op zich voldoen aan minimum-criteria buiten de boot vallen, vanwege het gemaximeerde budget. Hierdoor krijgt het een minder generieke werking cq doet het afbreuk aan de fiscale neutraliteit (gelijke gevallen, gelijk behandelen).

Accijnskorting voor 2^e generatie biobrandstoffen

Vaak wordt er gesproken over een accijnskorting voor 2^e generatie biobrandstoffen. Voordeel van deze brandstoffen is dat ze worden geproduceerd op basis van grassen en houtachtige biomassa en dat er dus geen sprake is van de concurrentie met voedsel. Dat is een argument om de 2^e generatie biobrandstoffen vanuit duurzaamheidsoverwegingen extra te stimuleren, bijvoorbeeld via een accijnsvrijstelling.

Duitsland en Oostenrijk passen een dergelijke accijnskorting reeds toe. Duitsland, dat ook een verplichting kent, verstaat onder tweede generatie Biomass to liquid (BtL) en ethanol uit lignocellulose. Ook Nederland streeft naar de snelle ontwikkeling en toepassing van deze tweede generatie biobrandstoffen. Vooralsnog gebeurt dit met name via IBB, EIA en UKR. Dit is echter onvoldoende stimulans voor een grootschalige introductie. Overigens geldt ook hier dat de bestaande stimuleringsregelingen en de accijnskorting communicerende vaten zijn voor wat betreft de maximaal toegestane staatsteun. Een andere consequentie is dat ook tweede generatie uit het buitenland wordt gestimuleerd. Dit is enerzijds gewenst, want levert meer tweede generatie biobrandstoffen op voor de Nederlandse markt, maar betekent anderzijds een grotere budgettaire derving. Tenslotte lijkt deze accijnskorting op basis van de toegepaste

productiemethode niet WTO conform te zijn omdat "like products" niet op dezelfde wijze worden behandeld.

De Duitse accijnskortingen

In Duitsland geldt net als in Nederland vanaf 2007 een verplichting. Op de biobrandstoffen die meetellen voor de verplichting is het volledige accijnstarief van toepassing. Accijnskortingen zijn alleen van toepassing op de hoeveelheid biobrandstoffen die overblijft na aftrek van de quota (dus alleen voor zover minimum aandelen biobrandstof worden overschreden). Voor landbouwbedrijven geldt een volledige belastingvrijstelling bij de inzet van biodiesel en PPO.

Pure biobrandstoffen:

Voor pure biodiesel en PPO geldt alleen een belastingreductie voor het deel dat buiten het quotum valt. Deze belastingreductie wordt steeds kleiner in de loop der jaren, waardoor in 2015 de accijns op B100/PPO vrijwel gelijk is aan die van diesel (per liter) E-85

Voor E85 geldt, in ieder geval tot 2015, een accijnsvrijstelling voor het deel dat buiten het quotum valt. Jaarlijks wordt berekend of sprake is van overcompensatie als gevolg waarvan de hoogte van de accijnskorting moet worden aangepast.

Tweede generatie biobrandstoffen

Voor BtL en ethanol uit lignocellulose (ook in lage blends) is volledige accijnsvrijstelling mogelijk voor het deel dat buiten het quotum valt. Onduidelijk is of er ook een accijnskorting geldt voor deze biobrandstoffen binnen het quotum. Jaarlijks wordt berekend of sprake is van overcompensatie als gevolg waarvan de hoogte van de accijnskorting moet worden aangepast.

Het Belgische fiscale tender-systeem

In België geldt geen verplichting, maar is per 1 juli 2006 regelgeving² goedgekeurd die voorziet in accijnsverlaging voor mengsels van benzine/bio-ethanol (ook als ETBE) en diesel/biodiesel (FAME), in combinatie met vastgestelde productiequota. De accijnsverlaging geldt alleen voor blends met biobrandstoffen geproduceerd door productie-eenheden die zijn erkend door de "administratie der douane en accijnzen" na aanwijzing door de "Commissie tot erkenning" en na akkoord van de Ministerraad. De "Commissie tot erkenning" bestaat uit vier ambtenaren van respectievelijk de ministeries van Financiën, Leefmilieu, Economie en Landbouw. De productiequota worden toegekend via een Europese tender. Selectie vindt plaats op basis van negen criteria. Eén van de criteria is de CO₂-balans. De eerste quota voor accijnsverlaging zijn in oktober 2006 toegewezen.

² Wet betreffende de biobrandstoffen, 10 juni 2006

3.4 Invoermaatregelen

De hoogte van invoertarieven afhankelijk maken van de duurzaamheid van biomassa (tariefdifferentiatie), het verlenen van tariefpreferenties voor duurzame biomassa, 'border tax adjustments' dan wel invoerverboden voor niet duurzame biomassa zijn mogelijke maatregelen op het gebied van invoer.

De competentie voor het treffen van dergelijke maatregelen ligt niet bij Nederland maar bij de Europese Gemeenschappen. Dergelijke maatregelen vragen om langdurig internationaal overleg mede vanwege de verschillende belangen die landen (o.a. EU en WTO) hebben en de vereisten waaraan dergelijke maatregelen internationaal (o.a. EU en WTO) moeten voldoen.

Invoerverboden

Een invoerverbod voor producten die ook binnenlands niet geproduceerd, verkocht of gebruikt mogen worden lijkt geen probleem. Een invoerverbod voor producten die niet in Nederland geproduceerd worden, zal echter worden gezien zal worden als een onevenredige handelsbelemmering (EU – interne markt, WTO).

Een invoerverbod rechtstreeks voortvloeiend uit een multilaterale milieu-overeenkomst is in principe mogelijk.

Een invoerverbod voor niet-duurzame biomassa betekent dat er onderscheid moet worden gemaakt tussen producten met dezelfde fysieke eigenschappen. Dit is in strijd met WTO-afspraken (like products).

Een unilateraal invoerverbod voor producten op basis van zgn. non product related PPMs is vrijwel onmogelijk.

Tariefdifferentiatie

De invoerheffingen van biomassa stromen vertonen grote een variatie. Zo kent bio-ethanol een MFN-tarief van 43% en komt palmolie tegen het nultarief de EU binnen. Dat betekent dat het instrument van de tariefverlaging/tariefdifferentiatie zeer complex wordt. Voor de ruwe grondstoffen, die vaak een laag tarief worden ingevoerd heeft het weinig impact omdat de voordelen voor de producent van een tariefsverlaging zullen op de korte termijn niet voldoende opwegen tegen de extra kosten van het voldoen aan duurzaamheidseisen of de kosten van certificering.

- In WTO-kader
In het kader van de WTO zijn door alle WTO-partijen bindende afspraken gemaakt over tarieven, waaraan producten bij invoer onderworpen zijn. Het is niet mogelijk om voor een product een hoger tarief te hanteren dan het gebonden tarief ("plafond"). Het is wel toegestaan om in de praktijk lagere tarieven dan de gebonden tarieven te hanteren. In alle gevallen geldt echter het MFN-beginsel waarbij aan 'like products' hetzelfde tarief moet worden opgelegd. De Europese Gemeenschappen hebben exclusieve competentie op het terrein van tarieven. NL kan dus niet zelfstandig optreden. Lagere tarieven voor producten op basis van zgn. 'non product related PPMs' dan wel tariefdifferentiatie op basis van zgn. 'non product related PPMs' is een vrijwel onbegaanbare weg.
- Bilaterale / regionale handelsakkoorden
Momenteel liggen er concept-onderhandelingsmandaten voor vrijhandelsakkoorden met ASEAN, ANDEAN, Centraal-Amerika en India, waarin een vooralsnog onduidelijke koppeling wordt gelegd met het bevorderen van 'non trade concerns'. Ook wordt onderhandeld over zgn. Economic Partnership Agreements' met de ACP-landen. De competentie voor de onderhandelingen ligt bij de Europese Gemeenschappen. Het is zeer de vraag of duurzaamheidscriteria voor biomassa onderdeel kunnen worden van het onderhandelingsmandaat voor de diverse vrijhandelsakkoorden. Temeer daar in de conceptonderhandelingsmandaten gesproken wordt over bevordering van naleving van internationale verdragen en conventies en niet over (door NL gewenste) unilaterale PPM-criteria.
- Autonoom als EU
Verordening (EG) nr. 980/2005 geldig tot en met 31 december 2008 kent 'special incentive arrangements' voor duurzame ontwikkeling (APS plus). Op dit moment wordt in het kader van deze stimulans ongelimiteerde en tariefvrije toegang gegeven aan gedenatureerde en niet gedenatureerde ethylalcohol voor de betrokken landen m.u.v. Pakistan waarvoor een

volledig MFN-tarief geldt³. Wellicht kan worden nagegaan in hoeverre het APS ook mogelijkheden biedt voor betere markttoegang van duurzaam geproduceerde biomassa.

*'Border tax adjustment / BTAs'*⁴

Via BTAs kunnen landen interne belastingen op de invoer heffen en deze vrijstellen of teruggeven bij uitvoer. Het is maar zeer de vraag of belastingen opgelegd aan binnenlandse niet duurzaam geproduceerde biomassa via BTAs ook opgelegd worden aan de invoer van niet duurzaam geproduceerde biomassa. Het antwoord op deze vraag is mede zo lastig omdat alleen heffingen die direct geheven worden op het product (fysiek geïncorporeerd) in aanmerking komen voor 'tax adjustment'. BTA is niet mogelijk bij directe belastingen.

³ Punt 2.1. blz. 33 doc. 15741/05 ENER 201 ENV 598 Actieplan biomassa.

⁴ WT/CTE/W/47 en md 531/97

4 ONDERSTEUNENDE INSTRUMENTEN

4.1 CO₂-tool bio-energie

Emissiereductie van broeikasgassen, en met name CO₂, is één van de aanleidingen voor het stimuleren van duurzame energie uit biomassa. Bij de productie van sommige biomassastromen vinden echter ook aanzienlijke emissies plaats van broeikasgassen. Ook de verandering in landgebruik (bijvoorbeeld woudkap voor het aanplanten van energiegewassen) kunnen de netto CO₂-balans beïnvloeden.

De hoeveelheid broeikasgassen die in een biomassa-aanvoerketen geproduceerd wordt, is een belangrijk aspect in het oordeel over die biomassastroom.

Het berekenen van de CO₂-emissiereductie van biomassa is complex en veel verschillende keuzes ten aanzien van de referentiewaarden, de gehanteerde kentallen en de scope van de berekening zijn mogelijk. Om de berekening te standaardiseren en gemakkelijk uitvoerbaar te maken, wordt er een CO₂-tool ontwikkeld.

Op dit moment wordt er gewerkt aan twee afzonderlijke tools. Een voor bio-energie, elektriciteit en warmte uit biomassa, en een tool voor biotransportbrandstoffen. Er is gekozen voor twee aparte tools omdat er aanzienlijke verschillen zijn in de aanvoerketens en met name in de conversiestappen. De ontwikkeling van beide tools loopt parallel, er is regelmatig overlap en gestreefd wordt om de eindproducten te integreren.

SenterNovem begeleidt de ontwikkeling van beide tools en er is één stuurgroep voor beide tools. In het voorjaar van 2007 worden de tools opgeleverd. In juni worden de eerste veldtesten uitgevoerd en na de zomer van 2007 kan de CO₂-tool operationeel zijn.

Tijdens het ontwikkelen van de CO₂ tool zal regelmatig worden overlegd met stakeholders.

4.2 Certificering

Certificatie omvat het geheel van activiteiten op grond waarvan een onafhankelijke, deskundige en betrouwbare instelling vaststelt en schriftelijk kenbaar maakt dat er een gerechtvaardigd vertrouwen bestaat dat een duidelijk omschreven object (een product, proces, systeem of de vakbekwaamheid van een persoon) voldoet aan vooraf gestelde standaarden. De duurzaamheidscriteria van de Projectgroep Duurzame Productie Biomassa kunnen als een dergelijke standaard worden gezien.

Certificering is een privaat instrument, dat wil zeggen dat de uitgifte van certificaten gebeurt door (onafhankelijke) private partijen. De overheid kan (indirect) wel een rol hebben in de toetsing van certificerende instellingen (accreditatie).

Certificering doet een beroep op het zelfregulerend vermogen van marktpartijen. Zij zijn verantwoordelijk voor de normstelling en de uitwerking van de technische eisen.

De overheid kan een rol spelen bij het ontwikkelen van de standaard, kan het tot stand komen van certificering stimuleren (bijvoorbeeld met subsidies), kan in wetten verwijzen naar certificeren en kan een rol spelen in de accreditatie. Maar de overheid is niet betrokken bij de certificering zelf. Zeker voor internationale productieketens, zoals voor biomassa, kan de overheid slechts een heel beperkte rol bij de certificering zelf spelen.

Certificering kan op drie manieren worden ingezet:

- Wettelijke plicht om te voldoen
- Bonus/malus systeem
- Belonen van de voorlopers (bijvoorbeeld milieukeur)

Het verdient de voorkeur om certificering op internationale schaal aan te pakken. Internationaal is in WTO verband afgesproken om eerst te streven naar internationale standaarden en bij voorkeur in nationale wetgeving aan te haken op deze internationale standaarden.

Bovendien wordt zo voorkomen dat voor Nederlandse bedrijven speciale procedures opgezet moeten worden. Aansluiten bij bestaande certificatiesystemen betekent lagere kosten voor

producenten en verwerkers. Op die manier kan certificering bijdragen aan een forse reductie van de administratieve lasten.

Op dit moment wordt in Nederland en het Verenigd Koninkrijk gedacht aan een zogenaamde meta-standaard. Dat wil zeggen aan een standaard die zoveel mogelijk is gebaseerd op bestaande certificatiesystemen, eventueel aangevuld met extra duurzaamheidscriteria. Op deze manier wordt aangesloten bij bestaande certificatiesystemen in de markt en worden de extra administratieve lasten voor producenten en verwerkers verminderd.

Bestaande certificatiesystemen op het gebied van landbouw en milieu vertonen vooral overlap op het gebied van biodiversiteit, milieu en welzijn. Over het algemeen ontbreken standaarden op het gebied van broeikasgasemissies, concurrentie met voedsel en welvaart.

Er zijn verschillende geschikte standaarden. Bijvoorbeeld SAN/RA en EurepGAP voor duurzame landbouw en voor specifieke biomassastromen: FSC (hout) , RSPO (palmolie) en RTRS (soja).

4.2.1 Werkgroep met stakeholders

Het is noodzakelijk stakeholders (bedrijven en maatschappelijke organisaties) te betrekken bij een aantal taken die voor de implementatie van de Criteria van belang zijn. Voordeel is dat lastige keuzes samen met de markt worden genomen en dat het draagvlak voor deze keuzes groter zal zijn. Het verdient aanbeveling hiertoe een werkgroep met stakeholders samen te stellen. De taken van deze werkgroep zijn onder meer:

- Het uitwerken van de rapportageplicht in een technische handleiding;
- Het identificeren van de pilots en het opstellen van de terms of reference van de pilots;
- Het laten aansluiten van de pilots op al lopende initiatieven met duurzaamheidscriteria (palmolie);
- Het monitoren en evalueren van pilots;
- Het organiseren van de dialoog over toetsingskader met organisaties (overheden, bedrijven, ngo's) uit producerende landen;
- Het stimuleren van toepassingen en certificering;
- Het begeleiden van de toepassing en ontwikkeling van de CO2-tool.

Er zijn meerdere beproefde vormen die voor de werkgroep kunnen worden gebruikt. De gelet op het takenpakket meest voor de hand liggende vorm is een werkgroep of klankbordgroep met een voorzitter van buiten de overheid.

4.3 Kennisoverdracht en communicatie

De publieke opinie is een krachtig hulpmiddel om duurzaamheidseisen voor biobrandstoffen in te voeren. Bedrijven kunnen met duurzame producten proberen de keuze van de consument aan de pomp te beïnvloeden. Omgekeerd is een slecht imago voor biobrandstoffen ook een bedreiging voor het invoeren van hogere aandelen biobrandstoffen.

Het is van belang om consumenten goed te informeren over de duurzaamheidsaspecten van biobrandstoffen en wat er aan wordt gedaan om de duurzaamheid te garanderen.

In principe kan de kennisoverdracht starten nadat het definitieve rapport Duurzame Productie van Biomassa is verschenen.

Het ligt voor de hand om in een later stadium, bijvoorbeeld naar aanleiding van vrijwillige afspraken met bedrijven en NGO's, de communicatie te intensiveren. Overwogen kan worden om consumentenorganisaties zoals de ANWB of de consumentenbond hier bij te betrekken.

Bijlage 0 – De 9 principes van duurzame productie biomassa

Principe 1	De broeikasgasbalans van de productieketen en toepassing van de biomassa is positief
Principe 2	Biomassaproductie gaat niet ten koste van belangrijke koolstof reservoirs in de vegetatie en in de bodem.
Principe 3	Biomassaproductie voor energie mag de voedselvoorziening en lokale biomassatoepassingen (energievoorziening, medicijnen, bouwmaterialen) niet in gevaar brengen.
Principe 4	Biomassa productie gaat niet ten koste van beschermde of kwetsbare biodiversiteit en versterkt waar mogelijk de biodiversiteit.
Principe 5	Bij de productie en verwerking van biomassa blijven de bodem en de bodemkwaliteit behouden of worden ze verbeterd.
Principe 6	Bij de productie en verwerking van biomassa worden grond- en oppervlaktewater niet uitgeput en wordt de waterkwaliteit gehandhaafd of verbeterd.
Principe 7	Bij de productie en verwerking van biomassa wordt de luchtkwaliteit gehandhaafd of verbeterd.
Principe 8	Productie van biomassa draagt bij aan de lokale welvaart
Principe 9	Productie van biomassa draagt bij aan het welzijn van de werknemers en de lokale bevolking

Deze principes zijn door de projectgroep verder uitgewerkt in criteria, indicatoren en rapportages.

Bijlage 1.1 - Wettelijke minimumeisen duurzaamheid

Wet milieugevaarlijke stoffen

Het Besluit biobrandstoffen wegverkeer 2007 is gebaseerd op art. 24 WMS. In dat Besluit is o.a. bepaald (art. 4) dat bij ministeriële regeling minimumeisen ten aanzien van duurzaamheid kunnen worden gesteld. Uiteraard zullen die wel moeten blijven binnen de randvoorwaarden van de WMS van bescherming van mens en milieu in Nederland. In de toelichting bij dat besluit is aangegeven dat de minimumeisen zullen moeten voldoen aan de EU- en WTO-regels en zullen worden genotificeerd aan de EC en WTO. Vooralsnog wordt het niet mogelijk geacht om van de mogelijkheid van een ministeriële regeling gebruik te maken. Naast de WTO en EU aspecten is namelijk ook een vorm van certificering noodzakelijk voor de uitvoerbaarheid/handhaafbaarheid.. Deze certificering kan niet worden geïntroduceerd bij ministeriële regeling. Op zijn minst zullen de hoofdlijnen van certificering op amvb niveau geregeld moeten worden (zie Mindubio rapport).

Wanneer de WTO en EU regels dit toestaan en certificering mogelijk is, zullen in of op grond van het Besluit biobrandstoffen wegverkeer eisen aan CO₂-prestatie kunnen worden gesteld. Daarbij is het tevens mogelijk defaultwaarden voor alle processtappen voor de verschillende biomassastromen vast te stellen . In het Besluit zal dan ook moeten worden aangegeven dat de gebruikers (en eventueel andere partijen) mogen aantonen dat zij beter presteren dan de defaultwaarde. Aangegeven moet worden aan wie het bewijs moet worden geleverd (aparte uitvoeringsorganisatie?). De kosten om dit aan te tonen worden gerekend tot de administratieve lasten voor het bedrijfsleven.

Bijlage 1.2 - Wettelijke mogelijkheden rapportageplicht

Het Besluit biobrandstoffen wegverkeer (een amvb) is gebaseerd op art. 24 WMS. Er is dus veel voor te zeggen om voor de duurzaamheidseisen van biobrandstoffen daar zo mogelijk bij aan te sluiten. In de WMS worden rapportages niet expliciet genoemd, wel wordt geproken over het bijhouden van een register door degene die beroepshalve stoffen invoert. De WMS kent in art. 24 een zeer ruime basis om zaken bij amvb te regelen; zie ook hierboven onder 1a (een rapportageplicht is hierbij goed te verdedigen). In het eindrapport van de projectgroep Mindubio⁵ heeft terzake een verkenning plaatsgevonden. Daaraan kan het volgende worden ontleend: De WMS geeft regels ter bescherming van mens en milieu tegen gevaarlijke stoffen en preparaten, ongeacht de doeleinden waarvoor zij worden gebruikt en in alle fasen van hun levensloop, dat wil zeggen vanaf de vervaardiging tot en met de verwijdering of vernietiging in de afvalfase (TK 1983-1984, 16 800, nr. 9, memorie van antwoord, blz. 6). Wat in de amvb wordt opgenomen, moet binnen deze werkingssfeer vallen.

In het kader van de WMS is "bescherming van de mens" steeds opgevat als: bescherming van de gezondheid van de mens. Sociale aspecten vallen daar niet onder. Hieruit kan worden afgeleid dat "duurzaam" in het kader van een op de WMS gebaseerde amvb moet worden opgevat als duurzaam uit oogpunt van de menselijke gezondheid of het milieu. Dat betekent dat de thema's "welvaart" en "concurrentie met voedsel en lokale toepassingen van biomassa" niet voor deze regeling in aanmerking komen. Met betrekking tot het thema "welzijn" ligt dit genuanceerder. Aspecten als "arbeidsomstandigheden van werknemers" vallen wel binnen de reikwijdte; voor aspecten als "integriteit" is dat echter niet zo. Over de vraag of de reikwijdte van de WMS ook verder gaat dan alleen de bescherming van de mens en het milieu in Nederland zij het volgende opgemerkt. De memorie van toelichting bij de WMS (par. 5.3 TK 1980-1981, 16 800, nr. 3) stelt ter zake dat het primair gaat om de bescherming van mens en milieu in Nederland. Daaraan wordt toegevoegd dat niettemin niet mag worden uitgesloten dat dergelijke maatregelen ten aanzien van stoffen en preparaten die geëxporteerd worden, mede gegrond kunnen worden op het belang van de bescherming van mens en milieu buiten Nederlands grondgebied. Juist met dat doel is bij amendement een bepaling (artikel 29) in de WMS opgenomen, die bij uitvoer van bepaalde stoffen instemming voorschrijft van de autoriteiten in het land van ontvangst. In de toelichting bij dit amendement is uitdrukkelijk het beginsel genoemd "dat de beschermende werking van de wet (bedoeld is de WMS) niet mag worden beperkt tot de bescherming van mens en milieu in Nederland en de EG". Op de mogelijkheid op grond van de WMS regels te stellen over invoer, wordt niet ingegaan; hiervoor wordt dus in feite ook geen enkel handvat geboden. Gesteld kan worden dat uitvoer geheel anders van karakter is dan invoer omdat voor uitvoer zeer waarschijnlijk eerst productie of behandeling in NL heeft plaatsgevonden die onder de werkingssfeer van de WMS kan vallen. Bovendien is daar de verantwoordelijkheid van NL voor de effecten van eigen beleid op derde landen aan de orde, met name als we de productie en het op de markt brengen reguleren vanwege de schadelijke effecten.

Wet milieubeheer

De Wet milieubeheer (Wm) heeft tot doel de bescherming van het milieu. Dit wordt ruim uitgelegd. De bescherming van het milieu in het buitenland als gevolg van een inrichting in Nederland valt onder de reikwijdte van de Wm. Het is echter niet aannemelijk (omdat de wet daar namelijk niets over zegt) dat een rapportage over de productiewijze in het buitenland (uitsluitend ter bescherming van de situatie in dat land) onder de reikwijdte valt.

Hoofdstuk 12 van de Wet milieubeheer heeft betrekking op milieuverslaglegging. Het ligt voor de hand om na te gaan of daarbij kan worden aangesloten (als de reikwijdte van de wet dat toestaat).

Bepaald wordt dat de drijver van een bij amvb aangewezen Wm-inrichting jaarlijks ten behoeve van het bevoegd gezag (gedeputeerde staten) een milieuverslag opstelt. Het gaat hierbij om categorieën van gevallen waarin in Nederland gevestigde inrichtingen ernstige nadelige gevolgen voor het milieu in NL en daarbuiten (grensoverschrijdende verontreiniging veroorzaakt door de Nederlandse inrichting) kunnen veroorzaken. Het gaat wel erg ver om te stellen dat

⁵ rapport van 24 augustus 2006

inrichtingen ook moeten rapporteren over de productiewijze van stoffen die in het buitenland zijn geproduceerd (de schade wordt immers niet veroorzaakt door de inrichting in Nederland). Alleen inrichtingen waarbij gedeputeerde staten bevoegd gezag zijn mogen worden aangewezen. Op grond van het Besluit milieuverlaglegging zijn daartoe zo'n 250 bedrijven aangewezen. Aangewezen zijn o.a. inrichtingen voor het raffineren, kraken of vergassen van aardolie met een capaciteit van 1.10 x 9 per jaar of meer. Daarentegen zijn inrichtingen voor het opslaan of overslaan van aardolie of koolwaterstoffen in vloeibare toestand met een capaciteit voor de opslag van 100.10 x 3 m³ of meer niet als milieuverlagplichtig aangewezen, terwijl bij deze categorieën van inrichtingen gedeputeerde staten wel bevoegd gezag heeft. Zo nodig zouden deze laatst genoemde categorieën van bedrijven dus door wijziging van het Besluit milieuverlaglegging kunnen worden aangewezen. Kleinere inrichtingen kunnen niet worden aangewezen, tenzij men de Wet milieubeheer wijzigt, dan wel bij amvb (het Inrichtingen- en vergunningenbesluit milieubeheer) gedeputeerde staten ook bevoegd gezag maakt voor de kleinere inrichtingen.

De wat grotere AGP-houders van benzine en diesel zijn dus wel verslagplichtig, maar de kleinere niet (dit blijkt ook uit de quickscan door EnerQ) .

In het Besluit milieuverlaglegging wordt ook aangegeven waarover de bedrijven moeten rapporteren. Men moet wel rapporteren over o.a. klimaatverandering, verspreiding naar het oppervlaktewater en bodembescherming die door de inrichting in NL en daarbuiten wordt veroorzaakt, maar niet over bijv. biodiversiteit. Om breder te laten rapporteren zou dus het Besluit milieuverlaglegging moeten worden gewijzigd.

Burgerlijk Wetboek, jaarverslag

Zie hiervoor de hoofdtekst

Bijlage 1.3 - Handhaafbaarheid rapportageplicht; sancties.

De Wet milieugevaarlijke stoffen is voor de strafrechtelijke sancties gekoppeld aan de Wet op de economische delicten (WED). Een overtreding van een voorschrift krachtens art. 24 WMS (daar zou de rapportageverplichting op kunnen worden gebaseerd) is een misdrijf als het opzettelijk is begaan en anders een overtreding. Bij een misdrijf kan een gevangenisstraf worden opgelegd van hoogstens zes jaar of een geldboete van € 450.000,-. Bij een overtreding geldt een hechtenis van hoogstens een jaar of een geldboete. Ook kan de inrichting geheel of gedeeltelijk worden stilgelegd. Andere mogelijke sancties die de WED kent, zoals verbeurdverklaring en ontzetting uit bepaalde rechten lijken niet in aanmerking te komen. De strafrechter zal altijd kijken naar de proportionaliteit. Ook stilleggen van een onderneming zal dus niet gauw aan de orde komen.

Voor de bestuursrechtelijke handhaving verklaart de WMS hoofdstuk 18 van de Wet milieubeheer van toepassing, terwijl de Minister van VROM de taak heeft tot de bestuursrechtelijke handhaving. Op grond daarvan zijn mogelijk: bestuursrechtelijke handhaving (zal ook betekenen sluiten van de inrichting), dwangsom (voor iedere periode dat men nalatig blijft) of intrekking van de vergunning (bij de toepassing moet de sanctie natuurlijk proportioneel zijn).

Een geldboete of dwangsom lijken het meest in aanmerking te komen.

- Ook de Wet milieubeheer is gekoppeld aan de WED. Ook hier is opzettelijk geen milieuvrslag maken een misdrijf. De maximale gevangenisstraf is hierbij 2 jaar. Verder geldt hetzelfde als opgemerkt bij de WMS. De bestuursrechtelijke handhaving van de rapportage vindt plaats door gedeputeerde staten.
- - Nieuwe wet duurzaamheid. Het ligt voor de hand ook zo'n wet te koppelen aan de WED. Zowel de strafrechtelijke sancties als de bestuursrechtelijke sancties zullen niet veel verschillen van de WMS en de Wm.
- Amvb op grond van Boek 2, BW, art. 391.

Deze amvb (met te stellen eisen omtrent de inhoud van het jaarverslag) is niet strafrechtelijk handhaafbaar. Handhaving vindt civielrechtelijk plaats door de ondernemingskamer van het Gerechtshof te Amsterdam op verzoek van belanghebbenden of de Stichting Autoriteit Financiële Markten.

Handhaafbaarheid in relatie tot inhoud rapportage

Gedacht wordt aan een groeisysteem (vergelijkbaar met het VK) waarbij de oliemaatschappij/leverancier de eerste paar jaar wel moet rapporteren maar nog "onbekend" mag invullen. In de wettelijke regeling zal moeten worden bepaald aan wie moet worden gerapporteerd. Het ligt voor de hand om te laten rapporteren aan de Minister van VROM (sluit aan bij Besluit biobrandstoffen wegverkeer), een uitvoeringsorganisatie als SenterNovem of de Nederlandse emissie autoriteit (Nea), dan wel gedeputeerde staten (dit laatste sluit aan bij Besluit milieuvrslaglegging). In feite zal de rapportageverplichting door de oliemaatschappij/leverancier moeten worden doorgespeeld naar de producent van de grondstoffen. In verband met de uitvoerbaarheid (betrouwbaarheid) van de rapportage is het dan noodzakelijk dat er in het productieland een certificering/validering plaatsvindt. De aangewezen uitvoerende instantie in Nederland zal moeten toetsen of aan de verplichtingen is voldaan.

Na enkele jaren zouden alle vragen moeten worden ingevuld. De eerste jaren zou dan gewerkt kunnen worden met een systeem van "name and shame/fame" door de rapportages openbaar te maken, zonodig vergezeld van bijv. een persbericht. Het ligt voor de hand om de name/shame/fame naar buiten te laten brengen door de uitvoerende instantie (en niet door bijv. NGO's). Uiteraard zal dit zeer zorgvuldig moeten gebeuren omdat een onterechte shame en ook zelfs het onterecht onthouden van fame tot schadeclaims zou kunnen leiden (aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad). Omdat rapportages vaak niet goed vergelijkbaar zijn, liggen hier dus risico's.

Voor de handhaafbaarheid betekent het bovenstaande dat degene die weigert te rapporteren (oliemaatschappij/leverancier in Nederland), een economisch delict begaat (behalve bij een jaarverslag op grond van het BW). Maar degene die bij een toegestaan aantal vragen invult "onbekend" gaat vrij uit. Juridisch gezien is dit een ongebruikelijke constructie.

Bijlage 2.1 - Administratieve lasten voor het bedrijfsleven

Kabinetsbeleid is om de administratieve lasten voor het bedrijfsleven terug te dringen (volgens het regeerakkoord opnieuw met 25%). Administratieve lasten zijn de kosten voor het bedrijfsleven om te voldoen aan informatieverplichtingen voortvloeiend uit wet- en regelgeving van de overheid. Het gaat om het verzamelen, bewerken, registreren, bewaren en ter beschikking stellen van informatie. Wat bedrijven vrijwillig (ook ingevolge een convenant) aan kosten maken hoort dus niet tot de administratieve lasten. Investeringskosten om te kunnen voldoen aan de minimum-eisen zijn wel kosten maar geen administratieve lasten. Indien oliemaatschappijen en elektriciteitsbedrijven verplicht worden door de Nederlandse regelgeving om te rapporteren en zij spelen dit door naar leveranciers in het buitenland, dan horen de kosten van de buitenlandse leveranciers tot de administratieve lasten. Ook als men die rapporten toch al vrijwillig maakte, moeten zij tot de administratieve lasten worden gerekend. Dit betekent overigens dat niet alle lasten ook daadwerkelijk als lasten worden ervaren.

Nieuwe lasten moeten worden gecompenseerd door bij andere regelgeving of bijvoorbeeld door middel van ICT de lasten te verlagen.

Uitgaande van de eisen die in het rapport Toetsingskader voor duurzame geproduceerde biomassa worden gesteld en daarbij behorende certificering worden de jaarlijkse administratieve lasten van de rapportageplicht geraamd op circa € 3,6 miljoen. Zie uitvoeriger de tabel hierna.

Indien producenten de rapportage ook moeten opstellen t.b.v. oliemaatschappijen en elektriciteitsbedrijven in andere landen kunnen de lasten van de rapporten, stakeholdersdialogen (zoals voorgesteld in genoemd rapport) en certificering worden gedeeld door het aantal landen dat de rapportage eveneens verplicht voorschrijft.

Bijlage 2.2 - Tabel Administratieve lasten rapportageverplichting

Thema	Indicator	Opm. t.a.v. rapportage	Opm. t.a.v. administratieve lasten	AL berekening *
1. Broeikasgas - emissies	Geen rapportage-eis in rapport Toetsingskader voor duurzaam geproduceerde biomassa volgens de definitie in dat rapport (verder: het rapport)	Ter toetsing aan minimumeisen zal er een rapportage moeten komen, vooruitlopend op minimum-eisen ligt een rapportage ook in de rede.	Geadresseerden zijn circa 20 oliemaatschappijen en 8 electriciteitsbedrijven. Deze spelen het verzoek door naar de producent (zal soms via via moeten omdat er niet altijd rechtstreekse contacten zullen zijn). Soms zal worden betrokken van verschillende producenten (aanne: iedere oliemaatschappij en ieder electriciteitsbedrijf heeft te maken met 2 producenten NB geldt ook voor vervolg). Dit betekent dus 56 producenten.	Opstellen rapport: 56 (producenten) x 20 (uur) x € 50 = € 56.000 Voorbereiden, consultatie, verwerking stakeholdersdialoog: 56 (producenten) x 20 (uur) x € 50 = € 56.000 Communicatietijd oliemaatschappijen en electriciteitsbedrijven naar producenten en overheid: 28 (oliemaatschappijen en electriciteitsbedrijven) x 20 (uur) x € 50 = € 28.000 Totale AL € 140.000
2. Concurrentie met voedsel e.d.	Info veranderingen landgebruik	Rapportage alleen indien Ned. overheid daarom vraagt en alleen indien gegevens beschikbaar zijn. Rapportage door producent. -	Raming: 1 x per jaar verzoek aan 3 oliemaatschappijen/electriciteitsbedrijven. Deze spelen het verzoek door naar de producent (zal soms via via moeten omdat er niet altijd rechtstreekse contacten zullen zijn). Soms zal worden betrokken van verschillende producenten Rapportagekosten producent zijn beperkt (immers alleen info indien beschikbaar).	Opstellen rapport: 6 (producenten) x 20 (uur) x € 50 = € 6000 Voorbereiden, consultatie, verwerking stakeholdersdialoog: 6 (producenten) x 20 (uur) x € 50 = € 6000 Communicatietijd oliemaatschappijen/electriciteitsbedrijf en naar producenten en overheid: 3 (oliemaatschappijen/electriciteitsbedrijven) x 20 (uur) x € 50 = € 3000 Totale AL € 15.000
	Info veranderingen prijzen grond, voedsel	Idem	Idem	AL zijn meegenomen bij vorige punt.
3. Biodiversiteit	Aangeven landgebruikszones. Herstel gedegradeerde gebieden.	Rapportage alleen t.a.v. nieuwe gebieden (na publicatie rapport)	Oliemaatschappij/electriciteitsbedrijf zal de vraag moeten doorspelen naar de producent. Rapport is door producent waarschijnlijk eenvoudig te beantwoorden (1/2 A4?). Aanne: 20 producenten die hier (via, via) mee te maken krijgen.	Opstellen rapport: 20 (producenten) x 4 (uur) x € 50 = € 4000 Voorbereiden, consultatie, verwerking stakeholdersdialoog: 20 (producenten) x 10 (uur) x € 50 = € 10.000 Communicatietijd oliemaatschappijen/electriciteitsbedrijf en naar producenten en overheid: 28 (oliemaatschappijen/electriciteitsbedrijven) x 10 (uur) x € 50 = € 14.000 Totale AL € 28.000
	Good practises. Ecologische corridors. Tegengaan versnippering		Beschrijving praktijk en of rekening is gehouden met ecologische corridors e.d. zal bij producent worden opgevraagd.	Opstellen rapport: 56 (producenten) x 20 (uur) x € 50 = € 56.000 Voorbereiden, consultatie, verwerking stakeholdersdialoog: 56 (producenten) x 20 (uur) x € 50 = € 56.000 Communicatietijd oliemaatschappijen/electriciteitsbedrijf en naar producenten en overheid: 28 (oliemaatschappijen/electriciteitsbedrijven) x 20 (uur) x € 50 = € 28.000 Totale AL € 140.000

4. Milieu	Formuleren en toepassen strategie duurzaam bodembeheer	Het rapport gaat hierbij ook uit van een verslaglegging van metingen	Aanname: Formuleren strategie 1 x per 5 jaar aanpassen. De lasten zijn t.a.v. de strategie derhalve door 5 gedeeld.	<p>Opstellen rapport strategie: 56 (producenten) x 100 (uur) x € 50 : 5 = € 56.000 Verrichten van metingen: 56 (producenten) x € 10.000 = € 560.000</p> <p>Verslaglegging metingen 56 x 10 (uur) x € 50 = 28.000</p> <p>Vorbereiden, consultatie, verwerking stakeholdersdialoog: 56 (producenten) x 20 (uur) x € 50= € 56000</p> <p>Communicatietijd oliemaatschappijen naar producenten en overheid: 28 (oliemaatschappijen/ electriciteitsbedrijven) x 20 (uur) x € 50 = € 28.000</p> <p>Totale AL € 728.000</p>
	Gebruik agrarische restproducten			<p>Opstellen rapport: 56 (producenten) x 20 (uur) x € 50 = € 56.000</p> <p>Vorbereiden, consultatie, verwerking stakeholdersdialoog: 56 (producenten) x 20 (uur) x € 50= € 56.000</p> <p>Communicatietijd oliemaatschappijen naar producenten en overheid: 28 (oliemaatschappijen) x 20 (uur) x € 50 = € 28.000</p> <p>Totale AL € 140.000</p>
	Formuleren en toepassen strategie duurzaam waterbeheer	De projectgroep duurzame productie van biomassa gaat hierbij ook uit van een verslaglegging van metingen		<p>Idem als bij duurzaam bodembeheer</p> <p>Totale AL € 728.000</p>
	Formuleren en toepassen strategie luchtmissies	De projectgroep duurzame productie van biomassa gaat hierbij ook uit van een verslaglegging van metingen		<p>Idem als bij duurzaam bodembeheer</p> <p>Totale AL € 728.000</p>
5. Welvaart	Beschrijving economische waarde e.d.			<p>Opstellen rapport: 56 (producenten) x 100 (uur) x € 50 = € 280.000</p> <p>Vorbereiden, consultatie, verwerking stakeholdersdialoog: 56 (producenten) x 20 (uur) x € 50= € 56.000</p> <p>Communicatietijd oliemaatschappijen naar producenten en overheid: 28 (oliemaatschappijen/ electriciteitsbedrijven) x 20 (uur) x € 50 = € 28.000</p> <p>Totale AL € 364.000</p>
6. Welzijn	Beschrijving effecten op lokale bevolking			<p>Opstellen rapport: 56 (producenten) x 80 (uur) x € 50 = € 224.000</p> <p>Vorbereiden, consultatie, verwerking stakeholdersdialoog:</p>

				<p>56 (producenten) x 20 (uur) x € 50 = € 56.000</p> <p>Communicatietijd oliemaatschappijen naar producenten en overheid: 28 (oliemaatschappijen, electriciteitsbedrijven) x 20 (uur) x € 50 = € 28.000</p> <p>Totale AL € 308.000</p>
	Beschrijving acties ter voorkoming van corruptie	-	-	<p>Opstellen rapport: 56 (producenten) x 40 (uur) x € 50 = € 112.000</p> <p>Vorbereiden, consultatie, verwerking stakeholdersdialoog: 56 (producenten) x 20 (uur) x € 50 = € 56.000</p> <p>Communicatietijd oliemaatschappijen naar producenten en overheid: 28 (oliemaatschappijen, electriciteitsbedrijven) x 20 (uur) x € 50 = € 28.000</p> <p>Totale AL € 1690.000</p>
Subtotaal AL				€ 3.488.000
Kosten certificering			Uitgegaan wordt van € 20.000 per producent en 56 producenten	€ 20.000 x 56 = € 1.120.000
Totaal jaarlijkse AL				€ 3.600.000